

Ordliste

Begrep	Forklaring
Akademikerne	Hovedsammenslutning hvor Samfunnsøkonomene er medlemsforening. Akademikerne organiserer medlemmer med høyere utdanning.
Datotillegg	Brukes for å markere at et lønnstillegg gis fra en bestemt dato. Datotillegg angir hvor mye den nominelle lønn øker i løpet av 12 måneder.
Datolønnsvekst	Når lønnstillegg gis med virkning fra en senere dato enn 1. januar i kalenderåret, vil datolønnsveksten måtte utgjøre et høyere prosenttall enn årslønnsveksten for å gi samme økonomiske effekt.
Fredsplikt	Etter at tariffavtale er inngått inntreder fredsplikt for den perioden avtalen gjelder. Så lenge det er fredsplikt er det ikke lov å benytte streik/arbeidskamp for å løse tvister som oppstår.
Frontfaget	<p>Det norske forhandlingsystemet er basert på ideen om at lønnsveksten i landet ikke skal være større enn konkurranseutsatt sektor kan tåle.</p> <p>Forhandlingene for de mest konkurranseutsatte sektorene forhandles derfor først, og blir retningsgivende for hva man kan forvente å oppnå de andre områdene.</p> <p>De områdene som forhandles først (industrioverneskomsten mellom Fellesforbundet (LO) og Norsk Industri (NHO)) betegnes derfor som frontfag.</p>
Hovedavtale	Hovedavtalen i staten løper for 2 år av gangen
Generelle tillegg	Lønnstillegg som gis til alle, i motsetning til for eksempel individuelle eller gruppevise tillegg.
Glidning	Lønnsglidning fremkommer beregningsmessig som forskjellen mellom den totale lønnsøkning i en bestemt periode og tariffmessig lønnsøkning i den samme perioden. Det er et sammensatt lønnsbegrep som blant annet kan omfatte lønnstillegg som er gitt ved lokale forhandlinger på de enkelte arbeidsplasser eller

	strukturelle endringer i sysselsettingen. I tillegg kan partene lokalt føre forhandlinger på særlig grunnlag.
Gruppetillegg	Lønnstillegg som gis til grupper av medlemmer på arbeidsplassen. Tillitsvalgte står fritt til å foreta gruppeinndelinger som anses som relevante.
Hovedoppgjør	Hovedtariffavtalene løper for to år om gangen. De årene avtalen utløper, forhandles det både om økonomi og om de andre bestemmelsene i avtalen. Dette kalles hovedoppgjør. Det året det ikke er hovedoppgjør brukes betegnelsen mellomoppgjør.
Hovedtariffavtale	En hovedtariffavtale er definert som en tariffavtale om generelle lønns- og arbeidsvilkår (tjenestvistloven § 11). Hovedtariffavtalen i staten er en landsomfattende tariffavtale som inngås mellom staten og hovedsammenslutningene for to år om gangen. I tillegg til bestemmelser om lønn og lønnsforhandlinger, inneholder avtalen bestemmelser om blant annet arbeidstid, permisjoner og ferier. For avtaleperioden 1.5.2020 - 31.4.2022 er det inngått to hovedtariffavtaler. En mellom staten og Akademikerne og en mellom staten og de øvrige hovedsammenslutningene.
Hovedsammenslutningene /Hovedorganisasjonene	En hovedsammenslutning er en betegnelse for en sammenslutning av ulike fagforbund eller landsforeninger som deler de samme politiske og faglige syn og verdier. I staten er det LO Stat, YS stat, Unio og Akademikerne som omtales som hovedsammenslutningene (HS).
Individuelle tillegg	Tillegg som gis til hver enkelt arbeidstaker. Tillegget gis etter en individuell vurdering. Ofte basert på kravskjema sendt inn av den enkelte arbeidstaker.
Interessetvist	Uenighet mellom partene i en tariffavtale om «ordningen av fremtidige arbeids- og lønnsvilkår eller andre arbeidsforhold som ikke omfattes av en tariffavtale eller som skal avløse en tidligere tariffavtale.» (arbeidstvistloven § 1)
Lønnsglidning	Lønnsglidning blir beregnet som forskjellen mellom den lønnsøkningen som blir avtalt for en periode gjennom et

	<p>tariffoppgjør og den lønnsøkningen som faktisk skjer i den samme perioden.</p> <p>Forskjellen inneholder for eksempel lønnsutvikling gjennom lokale tillegg ut over sentralt avtalt pott og tillegg gitt gjennom forhandlinger på særlig grunnlag gjennom året.</p>
Lønnsmasse	Summen av den årlige grunnlønnen til en nærmere definert gruppe arbeidstakere.
Mellomoppgjør	Tariffoppjøret i året mellom to hovedoppgjør. I mellomoppjøret forhandles det oftest først og fremst om økonomi.
Mekling	Når forhandlinger om revisjon av tariffavtaler ikke fører til enighet skal det gjennomføres mekling før en eventuelt kan iverksette en streik. Meklingen foretas av riksmekleren.
Nominelt tillegg	Det lønnstillegg som gis ved et tariffoppgjør, målt i kroner eller prosent.
Overenskomst	Overenskomst er et av mange ord for tariffavtale. I offentlig sektor blir overenskomsten eksempelvis kalt «Hovedtariffavtalen. I privat sektor går flere overenskomster under navnet «avtalen», for eksempel «Forlagsavtalen». I Spekter området kalles overenskomstene mellom partene A-del og B-del.
Overheng	<p>Overheng er en betegnelse på hvor mye lønnsnivået ved slutten av året ligger over gjennomsnittsnivået for hele året.</p> <p>Overheng beregnes for å kunne sammenligne lønnsutviklingen fra år til år mellom ulike grupper</p> <p>Betegnelse på forskjellen mellom gjennomsnittslønn i et kalenderår og lønnsnivået ved utgangen av året. Det forteller dermed hvor stor årslønnsveksten fra ett år til det neste vil bli hvis det ikke gis lønnstillegg i det siste året. Ved lønnsoppgjørene er lønnsoverhenget en av komponentene som inngår i den økonomiske rammen for lønnsoppjøret. Hvis alle lønnstillegg ble gitt med virkning fra 1. januar, ville lønnsoverhenget per definisjon være null. Lønnstillegg som gis sent i året, fører til større overheng enn tillegg</p>

	<p>som gis tidlig i året. Størrelsen på overhenget kan variere betydelig, både fra bransje til bransje og fra år til år.</p>
Pott	<p>Det beløpet eller den prosentsatsen som er satt av til et bestemt formål, for eksempel lokale forhandlinger.</p>
Reallønnsvekst	<p>Lønnsvekst etter at prisstigningen er trukket fra.</p>
Rettstvist	<p>Uenighet mellom partene i en tariffavtale om «en tariffavtales gyldighet, forståelse eller eksistens eller om krav som bygger på en tariffavtale.» (arbeidstvistloven § 1)</p>
Særavtale	<p>En særavtale er definert som en tariffavtale om lønns- og arbeidsvilkår som ikke omfattes av hovedtariffavtalen i tjenestetvistlovens § 11.</p> <p>Det er forhandlingspartene (i staten KMD og Hovedsammenslutningene som blir enige om hva som skal avtales i en hovedtariffavtale og hva som skal avtales i en særavtale. Det skilles mellom særavtale inngått mellom lokale og sentrale parter. Det som ofte kjennetegner en særavtale er at den har bestemmelser som gjelder for avgrensede grupper eller situasjoner.</p>
Plassfratredelse	<p>En plassfratredelse angir plassoppsigelsens (se nedenfor) endelige omfang, og er det siste skrittet i den formelle prosedyren partene må gjennom før en lovlig tariffstreik kan iverksettes.</p> <p>En plassfratredelse er et varsel om at arbeidstakersiden kan gå til streik dersom mekling ikke lykkes, og er i utgangspunktet en konkret oversikt over navngitte virksomheter og medlemmer som vil bli tatt ut i første fase av en eventuell streik.</p>
Plassoppsigelse	<p>«Oppsigelse av arbeidsavtaler med det formål å iverksette streik eller lockout» (arbeidstvistloven § 1). Plassoppsigelse skal gis skriftlig og oppsigelsesfristen er 14 dager.</p> <p>Å gi plassoppsigelse til arbeidsgiversiden er rutine og gjøres ved hvert tariffoppgjør. Det regnes som et varsel om at arbeidstakersiden kan gå til streik dersom mekling ikke lykkes og partenes ikke enes om et resultat.</p>

Tariffavtale	En skriftlig avtale som er inngått mellom partene om lønns- og arbeidsvilkår
Teknisk beregningsutvalg	Et utvalg som oppnevnes av Arbeids- og sosialdepartementet, og som er sammensatt av representanter for arbeidsgiver- og arbeidstakersiden i tillegg til Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet. Utvalget skal legge frem et best mulig tallgrunnlag for å bidra til enighet mellom partene om det faktiske økonomiske forhold som legges til grunn for forhandlingene.
Tillegg på årsbasis	Den effekt et lønnstillegg har i kalenderåret/forhandlingsåret. Gis det for eksempel et datotillegg på 1 000 kroner måneden fra 1. april, vil det bare øke den gjennomsnittlige månedslønna det året med 750 kroner ($1\ 000 \times 9/12 = 750$).
Økonomisk ramme	Den totale kostnaden ved et lønnsoppgjør; lønnstillegg, overheng og lønnsglidning. Vi snakker også ofte om «disponibel økonomisk ramme». Dette er den økonomiske rammen minus overheng og forventet lønnsglidning, altså de frie midlene som arbeidsgiver siden gir i lønnstillegg.
Årslønnsvekst	Angir endringen i gjennomsnittlig årslønn fra et kalenderår til det neste. Både lønnsoverheng, tariffbestemte lønnstillegg og faktisk lønnsglidning inngår i gjennomsnittslønnen. Beregning av årslønnsveksten er derfor en velegnet metode for å sammenlikne den samlede lønnsveksten i ulike bransjer.